

sumnja, da materijalnim vrelima našeg luknarskog prava mogu biti samo svjetovni i pravotvorni organi: državno zakonodavstvo (legislativa) i uprava (executiva), i narod sam". Ovakovo shvaćanje ne odgovara ni ustanovama kanonskog prava ni pozitivnim državnim našim zakonima, napose ne čl. XXXIV. konkordata kao ni čl. IV. konkordata, koji auctor tamo citira: „Collatis cum Caesarea Majestate consiliis praesertim pro convenienti reddituum assignatione“. — Na str. 27. veli cl. pisac, „da se osnova konverzije pripoćuje i nadležnom ordinarijatu, da se i on o njoj izjavi, jer je posve prirodno, da se važna ovakova crkveno-politička pitanja ne rješavaju bez saslušanja duhovnih obasti.“ Posve je prirodno, odvrćamo, da se takova pitanja ne rješavaju bez spora a u ma sa duhovnim oblastima. To iziskuje i narav stvari i uzakonjeno u nas stanje (čl. IV. XXXIV. konkordata). — Na str. 3. i 211. veli cl. pisac, da je u načelu luknu samo ondje mjesta, gdje je ono prijeko potrebno za primjereno uzdržavanje katoličkog dušobrižnika, pa da prema tomu lukno ima supsidijarnu narav. Iz toga izvodi, da prigodom konverzije lukna treba nastojati, da se luknarska otkupna svota ustanovi i obzirom na potrebu župne nadarbine, daklem da se eventualno i snizi. Naprotiv tomu isti: mo, da je lukno sastavni dio nadarbinskih dohodaka, pak da mu je narav jednaka ostalim nadarbinskim dohocima i da stoga o eventualnom sniženju luknarskih podavanja odnosno ekvivalente u novcu govora biti može opravdano samo onda, ako postojeća podavanja župljane prekomjerno terete.

Dr. I. Angelo Ruspini.

Dr. Fran Ćubanović: Prirodne nauke i filozofija. Zagreb, Tisak kr. zem. tiskare, 1914. str. 16.

Pisac u svom djelcu, koje je preštampano iz „Prirode“ (god. 1914.) hoće „pokazati odnošaj, što postoji u jednu ruku izmeĝu eksperimentalnog i teoretičkog dijela prirodnih nauka, a u drugu, izmeĝu prirodnih nauka i t. zv. prirodoslovne filozofije.“ (str. 3.)

„Prava prirodoslovna teorija mora ići rukom o ruku s eksperimentom, ona se mora dati na najrazličitije načine eksperimentalno kontrolirati i ispitivati“. . . . „Ali ne samo, da su prirodne teorije nikle iz prakse, nego su one u prvom redu za praksu t. j. njihovo je ponajveće znamenovanje za poticaj na dalji eksperimentalni rad, na dalje otkrivanje i sabiranje novih činjenica.“ (str. 5-6).

Odnosaj imeĝu prirodnih nauka i filozofije objašnjava autor tako, da „u kratkim potezima prikazuje one filozofske struje, koje su nastale pod utjecajem prirodnih nauka“. „One su mjerilo filozofskog nastojanja sa strane prirodnih nauka“ (str. 8). Sada govori dr. Ćubanović o prirodoslovnom (grćkom i modernom) materijalizmu, zatim prelazi na Herberta Spencera, koji zauzimlje posebno mjesto u razvoju prirodoslovnog nazora o svijetu (agnosticizam). Od tog stanovišta bio je samo jedan korak do misli o granicama naše spoznaje, što ih je razvio Du Bois-Reymond u svom govoru „Ueber die Grenzen der Naturerkenntnis“. Prirodoslovci nisu na području filozofije ostali kod granica, što ih je postavio Du Bois-Reymond, nego su nastojali da premoste jaz materije i psihe kao n. pr. Haeckel, Ostwald, Mach, Verworn — a to je prirodoslovni filozofski idejalizam (str. 9-15).

Tim su pokušajima na području filozofije prigovorili ne samo filozofski stručnjaci, nego ih omalovaĝuju i mnogi prirodoslovci, jer su to spekulacije, kojima manjka prirodoslovna eksaktnost. (str. 15.)

Kako iz cijele brošure proizlazi, to i sam pisac pristaje uz mnijenje, da dualizam tijela i duše ne postoji. Ali meni je nerazumljivo, kako to, da su upravo najveći prirodoslovci bili zauzeti za dualizam. Da samo spomenem Juliusa Roberta Mayera, koji je otkrio zakon o neuništivosti energije i kojega dr. Ćubanović češće u svojoj brošuri s udivljenjem spominje. I. R. Mayer u jednom predavanju, što ga je držao na skupštini prirodoslovaca u Innsbrucku god. 1869. kaže: to stoji „dass im lebenden Gehirne fortlaufend materielle Veränderungen, die man mit dem Namen der molekularen Tätigkeit bezeichnet, vor sich gehen,

und das die geistigen Verrichtungen des Individuums mit dieser materiellen Zerebralaktion auf das innigste verknüpft sind. Ein grober Irrtum aber ist es, diese beiden parallel laufenden Tätigkeiten zu identifizieren... Das Gehirn ist nur das Werkzeug, es ist nicht der Geist selbst. Der Geist aber, der nicht mehr dem Bereiche des sinnlich Wahrnehmbaren angehört, ist kein Untersuchungsobjekt für den Physiker und Anatomen. Was subjektiv richtig gedacht ist, ist auch objektiv wahr. Ohne diese von Gott zwischen der subjektiven und objektiven Welt prästabilierte ewige Harmonie wäre all unser Denken unfruchtbar... Eine richtige Philosophie darf und kann nicht anderes sein, als eine Propädeutik für die christliche Religion“.

Da takove antidualističke konsekvencije zaista slijede iz prirodnih nauka, kako ih nekoji mod. prirod. filozofi izvode, zar bi najveći prirodoslovci mogli tako govoriti kao Mayer? Ali te konsekvencije mod. prir. filozofa ne stvara željezna logika, nego jednostranost i predrasude — isto kao i kod materijalizma, za koji dr. Bubanović kaže, da je „u glavnom i sam svoju ulogu doigrao“ (str. 10.)

Svakako ne bi bilo na štetu same stvari, da je izostala izjava: „dualističkom nazoru o svijetu, katoličkom dogmatizmu i misticizmu zadao je (materijalizam) udarac, od kojeg se jamačno u dojakošnjoj formi više nikada oporaviti ne će.“ (str. 10.) Je li to strogo znanstveno? A zašto baš katol. dogmatizmu?

Način kojim autor nastoji da rastumači, kako je došlo do razlikovanja između duševnog i tjelesnog života, mogao je zadovoljiti primitivnog čovjeka, ali da se je „ta pračovječna i prehistorijska misao sačuvala gotovo u svojoj primitivnoj, diluvijalnoj formi sve do u današnje dane“ (str. 9.), to je odviše smiona i površna tvrdnja.

Držim, da se ima citirati u originalu ili u hrv. prevodu, ali nipošto u njem. prevodu, kako je citiran Herbert Spencer.

Dr. Leopold.

Dr. F. Jehlicská: Vjera i čudoređe. Prijevod „Kluba hrv.

bogoslova u Budimpešti.“
Izdao „Zbor duhovne mladeži“ u Zagrebu 1914. Cijena 60 fil. —

Vrijedni i radini naš „Zbor“ obogatio je bogoslovsku knjigu prijevodom originalne brošurice priv. docenta budimpeštan. univerze Dr. F. Jehlicške. Autor je napisao i originalni „predgovor k hrvatskom izdanju“, u kom pohvalno ističe „vrijedni hrvatski narod, koji je uvijek bio viteški branič kršćanstva“, i veli, da će biti srećan „postanem li time Hrvatima koristan sudrug u njihovim borbama.“ — Ako se i ne slažemo s autorom „da je povjest našeg predmeta najbolja obrana pravog stajališta“, (str. 3.), opet smo radi priznati, da se autor latio zahvalna posla, kad pisanje „vjere i čudoređa“ nastoji osvijetliti odgovorima stručnjaka i najvećih mislioca ljudskog roda i povješću, učiteljicom života. Dokaz ove vrste, na osnovi auktoriteta, bit će svakako silan za širu masu, ali nije a. absolutno stringentan. Pogotovu će mu se danas narugati sofisti, kad se i onako „auktorit“ povlači po blatu. Ali to ne smeta, kako rekoh, vrijednosti ove doista zanimljive i vrsne rasprave. Držimo, da bi autor još više uspio, da nije škrtario s prostorom, pa da je mnogo više citirao iz originala, napose izjave racionalističkih i notorno anticrkvenih uglednika. Djelce bi naraslo, recimo, dvostruko, ali da je i preko 200 str., pozdravili bismo ga zahvalno, jer bi bilo — strogo po izvorima — autentična zbirka izjava svjetskih glasovitih muževa, koje bi i književnik i publicist i propovjednik i učitelj mogao svakom prigodom upotrijebiti, da auktoretom djeluje na one, koji još priznaju auktoritet. Autor istina citira u „Bilješkama“ mjesta, na koje se poziva, ali držim, da bi djelo bilo praktičnije, kao neki priručnik, „Vade mecum“ za katolika, kad bi znamenitije rečenice o tom pitanju bile izrijekom odštampane. Pogotovu bi bilo od izvanredne koristi, kad bi se iz pisaca ispisala ona mjesta, koja našu tezu baš argumentima dokazuju, a nesamo rečenicama potvrđuju. Uostalom, dobro je i korisno djelce i ovako. Ono jamačno pruža svjedočanstvo opsežne načitanosti, vrsne invencije, solidne obradbe, izvanredne marljivosti. Že-